

Djävulens döda

Till

Pappa för att han lärde mig att älska historia.

“The true soldier fights not because he hates what is in front of him, but because he loves what is behind him.”

Rummet I

Cigarettröken reser sig likt en grå, långsamt ringlande orm. Den samlas uppe vid lampan, fyller den och försvinner upp i mörkret.

Jag undrar om mörkret tar slut vid taket, eller om det fortsätter i det oändliga. Jag undrar om jag egentligen är kvar vid tågspåret. Om jag aldrig lämnat det? Om detta är en flykt från vansinnet?

Då jag sänker blicken, möter jag mannens betraktande ögon. Han askar cigaretten, höjer kaffekoppen till munnen, dricker och ler.

Vad ser han, då han tittar på mig? Undergång och mörker?

Han tar ett nytt bloss och ler igen.

”Berätta mer.”

Hunger

Jag inser att jag aldrig har förstått sann hunger. Inte innan jag såg vad den gör med människor.

Tusentals män vandrar runt innanför taggtråden. De vandrar i trasiga, smutsiga uniformer som om de är på väg någonstans. Utanför står jag och andra med gevär.

”Vi vaktar dem. Men de är för trötta för att fly”, säger Günter och flinar med bruna tänder. ”De vet att de är fördömda.”

”Varför går de runt hela tiden?” säger jag och tar emot en cigarett som Günter erbjuder.

”Om någon faller”, säger han, ”då äter de andra upp honom.”

”Äter upp?”

”Ja, äter upp”, säger Günter och tar ett bloss från cigaretten, silar röken mellan tänderna och ler.

SS marscherar i fiendeland och sjunger djävulens sång. En vakt står vid Volga strand och nynnar denna sång.

Vid Volga strand marscherar vi. Svartklädda män med vita ansikten. Jag minns havet som blått. Här är det grått. Ett evigt lerhav från horisont till horisont, vart jag än vänder mig. Vi går och går, dag efter dag. Vem vet vart vi går? Vem vet vart vi ska gå? Vi följer den första i ledet och jag tänker... Vet han vart vi går? Tänk om den första i ledet är bakom mig? Tänk om han liksom jag bara följer?

Tillslut når vi staden i öst. Den borde falla. Ibland tror vi att den har fallit, ibland vet vi att den inte har det. Vi var svartklädda då vi gick ut. Nu är vi alla grå. Ibland vet jag inte om mannen bredvid mig är en fiende eller en vän.

Vad ska jag skriva till min mor, tänker jag... Ska jag skriva att himlen är blå och att fåglarna sjunger i trädens kronor. Att alla skrattar och kastar blomblad på oss. Jag ser ut över det grå landskapet, snurrar pennan mellan fingrarna och funderar. Mannen som sitter utanför tältet och dricker vodka är Günter. Eller är han det? Är han någon annan nu? Jag viskar hans namn. Han vänder sig mot mig och ler med bruna tänder.

Jag ser ner på pappret och tänker, vad ska jag skriva till min son?

I helvetet ser jag döda män stå på vakt. Frusna, snötäckta lik, som blåvita statyer. I helvetet ser jag svältande barn, deras hungriga, febriga ögon, deras små händer med knivar som skär fruset kött från de dödas kroppar. De svältande barnen med jagade blickar, ivrigt tuggande.

Himlen är blå. Fåglar sjunger i träden. De sjunger i träden trots att det är vinter. Det finns ingen sol, så de kan inte flyga söderut. Ryssarna har skjutit bort solen och stjärnorna från himlen.

Jag snurrar pennan mellan fingrarna, ser ner på det grå pappret och tänker, vad ska jag skriva till min fru?

Här händer inget alls. Jag är mätt. Jag mår bra. Jag älskar dig. Jag vet inte längre vem jag är eller vad som är verkligt. I morse var marken täckt av döda kroppar och det var svårt att gå. Men de var frusna som sten och inte så äckliga att trampa på.

Jag skriver inget. Istället sätter jag mig bredvid Günter och dricker vodka. Igen säger jag hans namn. Han ler, men tänderna är inte längre bruna. Han är inte Günter förstår jag nu.

”Günter är död, Carl är död, Max är död, Johan är död, alla är döda, du är också död”, säger han med Günters röst. ”Kvar finns bara jag.”

Jag dricker, röker och ser bakåt mot det grå pappret. Vågar inte tänka på att skriva.

Utanför Stalingrad

Jag sitter på tåget, uppe på taket bland andra smutsiga varelser. Svarta ansikten, vita ögon. Ett rött sken syns långt bort, framför horisonten, men bakom husen, helvetesrött och mörker. Luften är fylld av tjock, oljig rök som skymmer det mesta av den frusna skymningen. Eller är det den döende dagen? Eller är det elden från förstäderna?

Vi bryr oss om inget, och världen kan prisa eller fördöma, som den vill.

Tåget går långsamt, sniglar sig fram. Jag kan se soldater gående bredvid. Den röda armén, den blodiga armén. De är tusentals och går utspridda, långsamt som tåget. Alla har de en trött, släpande takt, stapplande. Deras ögon ligger djupt i mörker. Jag kan inte se deras ögon, men jag föreställer mig dem, tomt stirrande. De är också i helvetet. I helvetet är vi bröder.

Kroppar av fallna män ligger på spåret. Drivor av dem. Men tåget bryr sig inget om det. Det bara fortsätter långsamt framåt. Kropparna staplas upp framför tågets hjul. En del trasas sönder, en del fastnar i någon hålighet. Då och då stannar tåget och soldater från dess inre, från dess buk, staplar ut och släpar bort kropparna. De rycker, sliter och hackar i dem tills de lossnar. När det är fritt kör tåget vidare några hundra meter innan det hela upprepas, om och om igen.

Detta är helvetet. Människor avrättas i massor alldeles intill spåret. Soldater, kvinnor, barn, gamla. Ingen vet varför och ingen bryr sig. Mina bröder på taket stirrar, stirrar och stirrar, men rör inte en min.

Berättelsen

Första gången jag hör om djävulen ligger jag i en grop. Vad som är lera och vad som är vatten och vad som är smälta människokroppar vet jag inte. De som rör sig omkring mig är grå med vita ögon och bruna tänder. Tobak, vodka, blod och lera. Natten är ljusare än dagen. Jag blundar och tänker på nyår hemmavid.

Försöker minnas min son och min fru, men det enda ansikte jag minns är min mors. Jag är liten och hon håller upp mig och pekar.

”Mikael, titta. Guds änglar tänder eldar på himlen.”

Jag öppnar ögonen, ser upp mot himlen och reser mig långsamt. Mor hade fel. Ljusen är änglar som dör. Djävulen dödar dem.

En varelse kommer krypande genom eldskenet. Den stannar vid gropens kant, ser ner på mig och ler.

”Kommendanten är satan”, viskar han. ”Kommendanten är satan och vi är i helvetet och detta är hans rike.”

Han tar tag i min uniform och drar mig intill honom. Under leran är huden borta. Tänderna är bruna och brutna.

”Vi är alla i hans händer. Vi kommer alla att stanna här för evigt.”

”Vem är du?” säger jag.

”Han lät mig gå för att visa er. Jag kröp under marken hela vägen, genom avloppen, bland de döda som rör sig. I gångarna är allt lera, kroppar och stelnad skit. Det finns inga lukter och inget är slipprigt eller kladdigt. Han vill att jag ska berätta att han kommer och att han tar oss alla.”

Jag ser något bekant i de vansinniga ögonen och de bruna tänderna.

”Günter?”

”Allt är hans så jag kan inte fly.”

Med de orden kryper han i väg. Om och om igen hör jag honom viska:

”Han kommer, han kommer, han kommer”, tills orden tonar bort.

Sjukhuset

Det ringer fortfarande i öronen och jag fnyser konstant för att få bort jord ur näsan, trots att det är veckor sedan jag begravdes. Askpelaren blir allt längre, medan jag stirrar på den jättelika gropen där de slänger ner kroppsdelar, och ibland lik. Ibland även levande som är nästan döda. Det känns som att jag har stått vid gropen i en evighet. Kanske har jag det, för solen tittar fram och visar upp världen i all dess hemskhet.

En läkare kommer ut och ställer sig bredvid mig. Någon stund står han blickstill och studerar mig som om jag vore ett sällsamt djur på flykt från hans slakthus. Sedan rycker han på axlarna och frågar om jag har eld. Jag trevar i min ficka och han i sin. Jag får upp en ask tändstickor väntar beredd, medan han gräver och letar tills han får upp ett paket. Först nu reflekterar jag över den mörkröda färg som täcker hans gestalt. Allt är rött, också paketet i hans hand. Med darrande fingrar öppnar han det och tar fram en cigarett, också den är täckt av blod. Han sätter den mellan läpparna och höjer pannan. Jag drar fyr på tändstickan och han drar in. Efter två djupa bloss ler han mot mig med kisande ögon och nickar mot gropen.

”Vi är i helvetet.”

Rummet II

Bordet, lampan, vodkan, askkoppen, cigaretterna, våra två kroppar och röster är allt som existerar i universum. Allt annat är mörker och tystnad.

Jag snurrar cigaretten mellan tre fingrar. Håller den mot handflatan som för att skydda mot prickskyttar.

Mannen studerar mig men säger inget. Jag sträcker ut handen mot glaset och vippar det lite. Vodkan ser ut som vatten, men ter sig annorlunda. Oljigt stannar det kvar innan det rinner undan och lämnar glaset klart. I stupen är det inte vatten, utan bränner och bär emot.

Våra blickar möts över bordet, jag tar ett bloss, sedan en klunk, låter en del rök sippra ner i glaset. Den stannar där några ögonblick innan den höjer sig mot tomrummet ovanför borden.

Jag tänker att, om jag höjer blicken mot taket kommer det inte att finnas. Allt som kommer att vara där är svart och ekande.

”Vi glömde bort våra namn och var ifrån vi kom.”

”Vet du vem du är?” frågar mannen.

”Ja och nej. Jag vet vem jag var... men inte vem jag är.”

Porten

Det är alltid skymning. Antingen för att solen aldrig går upp, eller för att röken alltid finns i luften. Alla dagar smälter samman till en enda lång, ändlös skymning. Det finns en port som skiljer oss från friheten. Den frihet som består av tusen kilometer is och snö. Porten är gjord av taggtråd och taggtråden är lindad kring döda mäns kroppar, inflätade kroppar. Gamla fångar eller kanske förrädare? De hänger där vridna, trasiga och torra.

I fångvaktarnas tomma ansikten finns ingen ånger, ingen rädsla. Då de öppnar eller stänger porten, gör de det utan att blinka.

En dag går jag ända fram för att titta på de döda. Ingen försöker stoppa mig och varför skulle de. Det finns ingenstans att fly. Där ute finns bara snö och is så långt man kan se.

Då jag var framme såg jag att en av kropparna rörde sig. Den var bruten, vriden. Skinnet, brunt och full av sprickor. Den iskalla torrheten, den ständiga vinden gör så med de döda. De ruttar inte, utan torkar och spricker.

Den rör sig, öppnar ögonen och ser mot mig med tomma ögonhålör. Öppnar munnen och under vinden viskar den.

”Moder kan du se mig nu? Kan du se mig. Jag vet nu... och det är precis som jag trodde det skulle vara.”

Mumien ler. Jag backar. Mina sinnen skriker.

”Detta är inte möjligt... Ingenting kan vara så dött och ändå leva”, tänker jag.

Vansinnet tar sin början

Hela tiden pendlar jag mellan att jag vet att jag är där, och att jag är här, hemma. Ibland vet jag att jag är kvar på tåget. Ibland går jag runt och ler för mig själv, ibland fnissar jag. Då vi lotsas ut ur barackerna är vi en flock döende män, vi sprids över den kalla hårda jorden mellan barackerna och plötsligt är jag ensam. Hela dagarna i skymningsljus vandrar jag runt ensam. Ibland kommer en av vakterna och säger till mig vart jag ska gräva, eller hamra, eller stå. Men aldrig ser jag några människor. Det är som att jag är själv i lägret.

En gång kommer de till mig och säger att jag ska gräva en grav. I timmar hackar jag i den frusna jorden, i timmar hackar och gräver jag. Tillslut har jag gjort ett avlångt, grunt, barnstort hål som de tycker duger. De säger åt mig att hämta kroppen. Jag känner mig ivrig. En kropp, en varelse, att röra vid.

Då jag kommer fram till kroppen bakom en av barackerna, är den i en säck. Besviken börjar jag försöka lyfta den, men är allt för svag, så jag drar och släpar den fram till hålet.

Vakterna stirrar och röker.

Jag puttar och puttar tills kroppen glider ner i det grunda hålet. Sedan börjar jag skotta igen den. Jorden täcker allt mer av säckväven och snart har den försvunnit helt.

En gnällande hörs från jorden, ett pipande och sedan gråt. Någon försöker skrika, men jorden dämpar ljudet.

”Finns det barn i lägret?” säger jag och vänder mig mot vakterna.

De stirrar på mig med tomma ögon. En av dem tänder en cigarett.

”Det lever”, säger jag.

De stirrar och röker.

Gråten fortsätter medan jag stapplar iväg.

Kommendanten

Kommendant Jurji, är den grymmaste man jag någonsin träffat. Alla är övertygade att han inte kan vara mänsklig. Berättelserna om honom är många, den ena värre än den andra. Det värsta är kanske inte själva berättelserna, det värsta är att de är sanna. Vi vet alla att de är sanna.

”När djävulen öppnade porten till helvetet, så var Jurji den första att gå ut”, säger Ivan.

De magra männen nickar, några ler och en skrattar. Vi är så nära vansinnet, vi är i vansinnet.

”Nej. När helvetet hade tömts på alla demoner och syndare, så var Jurji den enda som stannade. Han härskar i helvetet nu och vi är i hans rike”, säger Stefan.

Vi hatar Jurji. Men vi fruktar honom, så vi kryper för honom, upphöjer honom. Kanske för att vi måste finna rim och reson. Varför gör annars en människa sådant... om det inte finns en högre mening?

Rummet III

Jag drar ett djupt bloss. Ett som bränner i lungorna. Hostar ut röken och tar genast ett nytt. Fan ta minnena. Fyllan hjälper mot dem. Jag har varit full på billig rysk vodka den mesta av tiden sedan jag kom tillbaka.

”Jag kan inte rå för det. Jag behöver det”, säger jag innan jag tömmer glaset.

Mannen nickar.

”Drick du. Så länge du ger svar på frågorna så är det ok.”

”Och då jag inte längre kan svara, vad händer då?”

”Då kanske vi måste skära ner på spriten.”

Jag ler, sträcker mig efter flaskan och fyller glaset till brädden. Innan jag sätter det till läpparna tar jag ett till bloss.

”Berätta om förhöret”, säger mannen.

Förhöret

Efter porten, har jag den där glöden av galenskap kring mig. På något vis fångade det Jurjis uppmärksamhet. En dag låter han hämta mig. Jag försöker be vakterna trots att det är lönlöst. Då de tar mig i varsin arm och drar mig mot förhørsbaracken, kämpar jag emot, spänner kroppen för att göra det svårt. Men jag är så svag, så kall att de släpar mig utan ansträngning.

De för mig till det lilla betonghuset, öppnar dörren och drar mig ner för en lång trappa. Vi kommer in i ett litet rum. Förutom ett litet slitet träbord och en kontorsstol, är allt betong och stål. Ett flertal gångar, fyllda av dörrar leder bortåt.

En mager man sitter i rummets ena hörn. Blicken är febrig och söker min. Jag ser frågande på honom och ska just ställa en fråga då kommandant Jurji kommer gående från en av de högra gångarna. Han stannar och tittar på mig med en cigarett hängande från munnen. I glöden från cigaretten syns röda punkter i hans ögon.

”Kom in, kom in”, säger Jurji tonlöst.

Vakterna sätter mig bredvid mannen. En av dem riktar en kpist mot oss. Jurji går fram till bordet och bläddrar i några papper. Han rättar till glasögonen, tar cigaretten ur munnen och fimpar den. Sedan tar han en ny cigarett från ett paket och tänder den.

”Cigarett? Krutjov? Mihaly?”

Mannen bredvid mig skakar på huvudet. Men jag nickar, sväljer och kan inte släppa paketet med blicken. Jurji tar några steg och bjuder ur paketet. När han ser mina skitiga händer, drar han tillbaka paketet och tar ut en cigarett, sticker in den i min mun och drar eld på en tändsticka. Vi drar in och blåser ut samtidigt.

Den första cigaretten på, hur lång tid? Veckor? Månader?

”Herr kommandant! Får jag fråga hur länge jag varit här?”

Jurji ser på mig med de ljusblå ögonen som jagar oss alla om nätterna. Ansiktet är neutralt, nollställt och tonlöst likt rösten. Ett ansikte fri från alla mänskliga bördor. En demon som spelar människa, som bara förstår skräck och inget om kärlek.

”Kamrat.”

”Kamrat kommandant... får jag fråga hur länge jag varit här?”

”En tid.”

Jag nickar, försöker minnas. Hur många gånger har det varit snö? Har det varit vår eller sommar?

Jag försöker le för att Jurji ska tycka om mig.

”Någon av eller båda herrarna ska dö i dag”, säger Jurji, ”Den som svarar fel, kommer att få en lång och svår död. Men den som svarar rätt får leva.”

Leva eller dö, leva eller dö. En chans att slippa ut ur helvetet, tänker jag.

”Så... vem av herrarna kan svara på min fråga?” fortsätter Jurji.

Krutjov stirrar spänt på Jurji.

”Vart leder vägen?”

”Moskva. Vägen leder till Moskva!” skriker Krutjov.

Jag döljer leendet bakom cigaretten då Jurji gör tecken till soldaterna. De rör sig framåt och griper Krutjov, drar honom mot en dörr. De öppnar och avslöjar ett litet rum med ett bord. De släpar in honom i rummet och upp honom på bordet. Två män med ansiktsskydd och rockar rör sig där inne. Rockarna har en gång varit vita, men nu är de nedsölade av gammalt blod. Krutjov skriker så mycket han orkar en liten stund, sedan ligger han tyst och flämtar. Dörren stängs igen och klipper av ljuden.

Jurji vänder sig mot mig. Jag darrar medan jag tar det sista blosset på cigaretten och fimpar den mot golvet.

”Vägen leder ingenstans”, säger jag och sväljer sedan hårt.

Jurji begrundar svaret. Det ser ut som om han funderar på om det duger eller ej. Kanske finns det inget rätt svar?

”Det ser ut som att du får leva...”

”Tack Kommendant”, säger jag med en snyftning.

”Kamrat.”

”Kamrat kommendant.”

Jag sitter tyst, darrar, gråter och väntar på tillåtelse att gå. Dörren öppnas och två vakter kommer in med en man. De släpar honom över golvet och sätter honom bredvid mig.

”Cigarett, Mihaly? Ansim?”

Jag stirrar på mannen som nickar ivrigt. Han bjuds på en cigarett. Jurji tänder den åt honom. Jag ser ner på golvet som vimlar av cigarettfimpar.

”En av herrarna ska dö i dag”, säger Jurji, ” Den som inte kan svara, kommer att få en lång och svår död.”

Mannen undviker att se på mig. Istället väntar han på frågan, ivrigt rökande. Jag stirrar på Jurji.

”Vart leder vägen.”

Rummet IV

”Det låter ohyggligt”, säger mannen tonlöst. ”Men det tycks mig som att du överlevde.”

Jag stirrar på hans cigarett som just mosas sönder i askkoppen.

”Gjorde jag?”

”Hur sa?”

”Jag sa... gjorde jag? Överlevde?”

Mannen tände en ny cigarett.

”Hur många var det?”

”Vad vet väl jag? Jag minns inte. Dussintals, hundratals? Tillslut var de bara ansikten som flöt förbi.”

”Hur kunde du gissa rätt alla gånger?”

”Det gjorde jag inte. Jurji valde om svaret passade honom. När jag började bli galen, så gav jag de mest löjliga svar jag kunde komma på. Då han tröttande på vägen, ändrade han fråga till, vart leder dörren? Jag svarade och svarade, tills jag istället skrek. Inte fan vet jag. Han gav mig rätt. Nästa gång sa jag att dörren ledde hem. Jag fick rätt på det också.”

”Så han ville att du skulle leva?”

”Tydligen.”

”Men det tog slut. När tog det slut?”

”När tog det slut...”, viskar jag och stärker mig efter mannens cigaretter, tar en, tänder och låter röken ringla ur munnen. ”När tog det slut...”, säger jag igen.

”Ja.”

”Det tog inte slut. Jag är fortfarande där, här. Jag sitter på betonggolvet och svarar på frågor eller på tågets tak och ser kroppar malas sönder på rälsen, jag ser barn hacka kött från frusna kroppar och hör döda män tala. Det tog inte slut, det tar aldrig slut.”